

Tréfatermő tájék

Nagy laposságok a futóhomokon? De hiszen máig aranyat mosunk a Marosból meg a Tiszából. S míg egy nép meleg közösségében nem üresen ver a szív ütője, a gondolat telérjei fölbuzognak. A történelem legkeserveesebb korszakaiban is előkerülnek a humor aranyporától csillogó életbölcsesek, tanító mesék, viccek, élcek, tréfák.

Sajátosak. Alföldiek. Nincsenek égtörő magasságai, szakadékos völgyei. De a messzirelátás lehetősége bennük lakik. Ahogy sík földön élő ember szabad szemmel ellát néha Szegedtől Dorozsmáig is.

Eleinte nem tréfacsináló műhelyek esztergályozták, s nem palántaültetvényeken duggatták el a humorban lakó bölcsesség gyökereit, magvait, hanem maga az élet örökkön zúgó munkálkodása szórta újra és újra termőtalajba a tudalmakat. Amik gyakran keserű tapasztalásokból fölnövekvő, húzós szájzajt okozó gyümölcsöket termettek, de mindig tanító szándékúakat.

*Tájunk ősködeiből kikerekedő humorkincsünk legfőbb összemarékolója Dugonics András, ki is **J e l e s p é l d a b e s z é d e** knek kinyomatásával a töröktől való szabadulás közvetlen időszakait is föllámpázza a gyűjteményében. Nem humort akart összegereblyézni, de tudós létére tudta és érezte, hogy a tárgyszavakra bontott könyvében a tréfásan előadott bölcselkedéseknek, mint ékköveknek, előkelő helyet kell biztosítson.*

SZEGÉNYEK:

Zsákon fekszenek, a madzagjával takaróznak.

Éhes disznó makkal álmodik, de ha fölébred, tőkkel is megelégszik.

Ha a kutyának pénze volna, hájat venne rajta.

Adtál Isten fogat, kenyeret is adjál hozzá!

Egy szem zabért bemászik a lóba.

Amelyik kenyéren megharagszanak, azon meg is békülnek.

ÁTKOK, HARAGOK, FENYEGETŐZÉSEK:

Tisztöllek, mint kutya a veröm tetejét!

Fojjon ki a szemed, mint a húslé!

Dúljön rád a ház!

Annyi pénzed legyen, mint talpadon a szőr.

A fene ögyön mög éngöm apróra, mint a mákot, ha mégégször egy párnára töszöm veled a fejem.

Úgy mögcsaplak, hogy énekös kudusnak se vösznek be!

Adjon Isten minden jót, diófából koporsót, mindön szűz lánynak szöröncsés szülést!

LUSTÁK:

Olyan lusta, ásításkor a száját se tátja ki.

Mint az ágas, úgy ácsorog egész nap, egy huszár hozzád köti a lovát.

BUTÁK:

Te érted se esőtt le bagoly a fáról.

Egyik bakot fej, a másik rostát tart alá.

OKOSOK, HUNCUTOK:

Bolond pap az, aki nem akar püspök lenni.

Egy bolond olyan követ dob a kútba, amit száz okos nem húz ki.

Okos apátul való gyermek nem a csizmaszárba dűtögeti a bort.

GYÁVÁK, JÁMBOROK:

Nyúl úrnak bokor a vára.

Köszön a bodzafának is.

IRIGYEK, JÁMBOROK:

A gonosz nyelv a bika alá is bornyút tesz.

Mit használ a vaknak, hogy az apja látott.

Egész nap hallgat, azt se mondja, hogy cseréljünk pipát.

A majdnem kétszáz évvel később élt, de Szegednek nem különben népből serkent mostoha papja, Kálmány Lajos gyűjteményéből még messzebbre visszalámpázhatunk a néptudatban őrzött tájhumorra.

De jó laktam kásával,
Sárga prücsök lábával,
Szúnyog oldalbordával,
Bolha körösztcsontjával!

(Gajgonya)

Jászság, Kunság jártomban szarkák káromkodnak,
A berényi malomban verebet patkolnak,
Szeged mellett: Dorozsmán baglyot furulyálnak,
Körtésön a sok gyíkok darutáncot járnak.
Titelön a takácsok nadrágot fejelnek,
Szögváron mög a szűcsök ködmönt köszörülnek,
Vásárhelyön a rántottát vasvillával hányják,
Kigyóson a gombócot gereblyével húzzák.

(Szóreg)

AZ ÚRISTEN MÖG PÉTŐR

Amikor a mi urunk Jézus Péterrel ismét a földön járt, ballagtak az apostolok lován, röttentő tikkasztó nyárban nézték, hogy, s mint élnek az embörök. A nagy néződésben eléhöztek, elszomjajztak, hát sehun nem volt egy fa, csak egyszer a nagy messziségben egy tornyos falu tünedözött föl előttük. Az úr ment elől, egyszer csak látja, hogy egy krajcár csillog a porban. Mondja is Péternek. — Te, ott egy krajcár, kapd föl! — Mire Péter így szólt: — Én uram, teremtöm, ebben a hájapasztó melegben egy krajcárért bizony le nem hajolok!

Na, jól van, fölvette a Jézus, mennek tovább, beérnek abba a nyeles faluba, amelyiknek a tornya kilátszott a messzi határokra. Éppen piacoltak benne, nyüzsg a nép száz felé. A két vándor jól kibáméskodta magát a sokadalomban, de vitte őket az útjuk tovább, megnézni, hogy, s mint él az embör.

Hanem, Péter, alig elhagyták a falut, nagyon éhös, nagyon szomjas, alig kullog az úr után a pörzsölő melegben. Hanem, amint szinte a földön húzza már fáradalmában az orrát, látja, egy szép szöm piros cserösznye ragyog a fűben. Lenyúl, bekapja, az jót tösz a nagy kitikkadásban. Mennek valamennyit, megint egy szöm cserösznye, lenyúl, szóttlanul bekapja. Nem osztozott volna két szöm cserösznyén a Jézussal, hogy né, neköd is olyan melegöd van mint neköm, én már egyet bekaptam, kapj be egyet te is. Hanem így megy ez sokáig, Péter mind bekapkodja a cserösznyéket, amit az úton talál. Úgy éppen a századik szömnél hátra fordul a Jézus, azt mondja Péternek:

— Látod, milyen pernehajder vagy te, az egy krajcárért lustaságból egyszer le

nem hajoltál, én azért a pénzért a piacon éppen száz szöm cserösznyét vöttem, azt szórogattam előtted, azért százszor lehajoltál!

Pétör elpirult egy kicsit, de hát az útjuk vitte őket tovább a nagy kietlen pusztaságban, hogy utána járjanak, miképpen is él az embör. Estére kelvén, odaérnek egy országúti csárdához, ahol éjszakai szállást kértek. De éppen vidám ácslegényök mulatoztak benne, messzire kihallatszott a hangjuk, valami háztetővel készültek el, azt ünnepeleék. Az utasok kéri a csárdástól a szállást, de az csak az ivóban, a kármentő melletti lócán tudott nekik adni. Ilyenkor az mindegy, utasember megpihen a samártövisben is. Le is feküsznek, Jézus belül, mindjárt el is aludt. Pétör kívül, de az ácslegények danájától nem tudott elszenderegni, mérgesen pislogott rájuk. Azok mög a szívükre vették. Hogy mit néz ez olyan dühösen, mintha rabláson szerzett pénzből mulatnának, hiszen igaz böcsü munkájuk után esik a költség. Sértette mesteri mivoltukat, s tán össze se beszéltek, jól eldöngeték Pétört, csak amiért csúnyán nézött rájuk. De azután az ácslegényök figyelme elfordult róluk, mulatoztak tovább, mint akik jóvá tették bajukat.

Jézus az igaz úton járók álmát aludta. Semmi zajra föl nem neszelt addig, míg Pétör mög nem rázta a karját, ahogy a mesterlegényök nótába kezdtek. Azt mondja: Uram Jézus eresszé mán engöm a fal felül, mert elzsibbadt a karom. Jól van, belül eresztj Jézus Pétört, s alszik is tovább, a fáradt vándor nyugodalmával.

Hanem a mesterlegényökben fölagaskodik az igazságérzet, hogy hiszönök a két vándor közül csak az egyiket csihipuhiták el, nincs egyensúlyban a lelkiismeret. Mög se egyeztek, odamentek a lócahoz, hogy hát akkor adjunk már a belül fekvőnek is. Odamentek, eldöngeték Pétört mögén. Pétör mérges lött. Azt mondja Jézusnak: Uram, teremtom, büntesd mög az ácsokat ezért a cselekedeteikért örökre.

— Mit tögyek velük?

— Hát teremtsél a fába olyan görcsöt, ha faragnak az ácsok, kiveri a bárdjuk élet, hogy mögemlögessék, mit cselekedtek velünk. Teremtsél a fába vasbul való csomót, hogy mikor az ácsok belefarnak, szikrát hányjon a szemük.

De hát csak fából való csomó teremtdött a fába, amelyik ki-kicsorbítja ugyan a szekerce élet, erről meg is emlegetik az ácsok Pétört, amikor a földön járt.

Kálmány élete, munkálkodása idején a szegedi újságírást már hatvanöt évre néz vissza. Amit ő a nép tudalmának évszázadokra menő gondolatszerűjén gyűjtöget össze, az természetes műhelyekre találva, ez időben már ott terem az ólom-szerűkön humor, bölcsesség, ismeret, világra látás, erkölcs és politika mivoltában. A vidéki hírlapírás külön termékeképpen az élclap is felnő Szegeden a kiegyezést követő második évben, de virágba borulása az árvíz utáni évekkel kezdődik. A kiegyezésig nem sok kinyomtatásra alkalmas tréfaanyag bolyonghatott közközen. Ellenben a polgári liberalizálódás után az igény és lehetőség egyszerre jelentkezett tájunkon is élclap kiadására. Ezzel a lehetőséggel ki is élhetett volna más városunkban, mint a kötélverő legényből gyáralapítová csöpörödött, Kossuthal élő kapcsolatban levő Bakay Nándor 48-as képviselő. Élclapja milyenségére, amely Darázs néven futott, már jó magyar korabeli példák álltak előtte; az Ústökös, a Kakas Márton, a Borsszem Jankó és még számtalan egyéb, akkoriban fölbujánzó, hosszabb-rövidebb ideig élő humoros lapáradat.

Bakay, mint ipari, társadalmi ügyekben fölismeri a polgári haladás vitorláiba fogható széljárásokat, úgy fölismeri a víz előtti város szellemi erejét, s ilyen körülmények között indítja lapját. Annyi évtized szomorúságai után óriási igény, éhség támad az olvasható humor, tréfa, szatíra iránt. Hogy lehessen kicsit nevetni már a sorsunkon, kicsit szemébe nézni a mumusnak, számárfület szatírázva a sorsnak, azt is megkísértve, hogy gúnykacajjal tisztítani lehet a bajkeltő forrásokat, jobbítani az életet.

Azonban Bakay és szerkesztő társai annyira a politika élő alakjaihoz kötötték mondandójukat, hogy a mai olvasó az idézett kornak, a kiegyezés utáni éveknek teljes ismerete hiányában nem képes földerülni a Darázsban olvasottakon. Ma már

száraz preparátumoknak, lenyomatoknak, kövületeknek minősülnek az ama kor emberét meggöcgtető írások.

Amihez talán nem kell túl sok szellemi gyomornedv, hogy megemésszük, im itt következik:

BÜSMAGYAR KÖTELELSZNÓTA

írta:

Fikay Nándor szabadalmazott házicérna-, zsákmadzag- és kötélgyáros

Kása, bürge, vöröshagyma-koszorú
Szép hazádnak sorsa, ojjé: — szomorú
Özvegy gólya, árva csirke, rántott hal
A németnek eladta a jobboldal.

Sütő lapát, ócska nadrág, drótos tót,
Fizetni kell a rogyásig az adót,
Túrósbélos, cigánykerék, ürgelik,
Nyakunkon a kvóta, stempli és trafik.

A Darázs megjelent 48 oldalon. Meghalt hír és nyomtalanul másfél év alatt az érdektelenség posványaiába süppedve.

Tíz év is eltelik, amikor a fiatal Gárdonyi Géza a Szegedi Híradóhoz kerül belső munkatársnak. Érkezése első évében, 1888 decemberében életre kelti a Szögédi Paprika című élclapot. S az élt, amíg Gárdonyi a Hirlapnál dolgozott, majdnem két teljes évig. Humoros mitakarást az első számban így fogalmazza meg:

BEKÖSZÖNTŐ

A kire a világ népe
Évezrekig várt remélve
E szent napon született.
Kire nem várt még Szöged sem
E nap az is im itt terem,
S fog deríteni szíveket.

Engem is az Úr teremtett,
Agyagból kipenderített,
S szuszra kelté keblemet,
Csakhogy az én agyagomba
Száz font paprika volt nyomva
S ez tesz mássá engemet.

A németet hideg rázza,
Ha paprikát ér a szája,
És „Pfu! tejföl!” így nyefeg,
De a magyar már enélkül
Se nem vidul, se nem épül,
Élni sem tud — úgy-lehet.

A szögédi paprikának
Szellemét énbennem lássad
Síkra szállva emberül,
Csípős vagyok talán néha
Ámde jóízű a tréfa
Mely ajkamtól elkerül.

Emberrántás, szúrás, vágás
Nem lesz céloom soha: bántás!
Nem keresem a bikát!
Kedvet adni mi megjelen
Fogadjátok hát szívesen:
A „Szögédi Paprikát!”

A kor magyar élclap beosztását követve Gárdonyi is megteremt öt-hat állandó figurát, s azok szájába adva mondhatja el tapasztalásait. Sajátosan gárdonyis, néptanítós tapasztalások ezek a világról. Érzékeny novellasorozatok, amik az állandó prózai rovatot kiteszik. Azután Galiba Ádány levelezése és katonai tárgyú témák tolakodnak elé. A rövid szípkák a tájra, a szerkesztőre és a korra jellemzőek.

Fát vitt a paraszt a piacra, útközben a rozoga taliga beleütközött egy úrba s eltépte ruháját. Bíró elé került a dolog, s miután a panaszos előadta panaszát, a bíró kérdéseket intézett a paraszthoz, de az nem beszélt.

— Hisz ez néma! — mondá a bíró.

— Dehogyan néma — felelé a panaszos —, hisz a mint most az utcán jöttünk, folyton azt kiabálta: vigyázz!

No, ha azt kiáltotta s ön mégsem hallgatott reá, akkor ön a hibás, elmehet!

Az italos ember örökbölcsessége lakik a lap élete során Aszondom Benedek szottyanásaiban:

— Aszondom, furcsa, amikor az ember nem iszik, nincs kedve beszélni, mikor iszik, nem tud beszélni.

— Aszondom, hogy az én orrom húsvétkor is piros pönkösdöt ünnepel.

— Aszondom, a legszebb emeletes háznak is a pince a legislegszebb része, mikor bor van benne.

— Aszondom, hogy a filoxera okos egy barom, mert mindig a szőlőben lakik, s tőkelével él.

— Aszongya a szomszéd, hogy a holdban emberek is laknak, ami nem igaz, mert amikor elfogy a hold, hová lesznek.

— Aszondom, hogy az is furcsa, amikor valakinek a babtól borsószik a háta.

Amikor 1890-ben Tömörkény 24 évesen leszerel a katonai szolgálatból, egyéves a Szegedi Napló újszülött vicclap-csemetéje, a Hvelyk. Matyi. De már foga van. Harap, csiklandoz, fájdalmat és nevetést okoz.

Tömörkény pedig hazatalál nemcsak a városban, de a Naplónál, azon belül a Matyinnál is. Igaz barátok, sístergő észjárású, lángot vető tollakkal hadakozók társaságába, szerkesztőségébe kerül. Ekkor még itt van Gárdonyi, Thewrewk Emil, Móricz Pál, Bánfalvi Lajos, Lépcsi Ádám.

Tömörkény erejénél érzi magát. Szellemileg, tapasztalatban egy életre megdagodott a katonai szolgálat ideje alatt. Örök szelíd érdeklődése, humorba hajló kesernyességének otthona a tájék. Neki nem kell íróasztalnál kitalálnia papírizű tréfákat. Ceglédtől Öttömösig, Makótól Csöngöléig tenyerén a tájék, és szívében gondja. Megérkezése első pillanatában a közutálatnak, közviccelődésnek célpontjául szolgáló városi vámőri rendszert teszi a Matyi olvasóinak asztalára.

„Jegenye uram azon veszi magát észre, hogy odakint a tanyán nincsen pénz a háznál.

Ennélfogva előhalász a komrából egy garabolyt, azt megrakja tojással és megindul a város felé.

Mikor már annyira ér a városhoz, hogy meglátja a vámházat, megáll az úton, leül szépen az árokpartra. Lehúzza mindkét csizmáját és a kosárból a csizmákba rakja a tojásokat. Azután adj Isten jónapot kívánván egy arra haladó fuvarosembernek, kér tőle egy marék szalmát.

A szalmát ráhinti a tojásokra. Azután fülénél fogva összeköti a csizmát és keresztül dugván a fülön a botját, a vállára emeli azokat, szépen és mezítláb halad a város felé, menyecskés-negéddel vívén a karján az üres kosarat.

A vámnál elhaladt minden baj nélkül, mert egy üres kosárral menő ember nem esik megvámolás alá. Csak egy kicsit céltáblájául teszi ki magát a gúnyolódásoknak. A vámos odakint a nagy hangtalanságban elunja magát és az neki gyönyörűség, ha évdőhetik valakivel.

Meg is kérdik hát Jegenye uramtól, hogy jobb-e így, mint mezítláb? A mire Jegenye uram hízelgően elmosolyodik és főnhangon elmélkedik, hogy mennyi hurpang van ezekben az urakban.

A csontgyár elé érve, aztán szépen visszarakosgatja a tojásokat a garabolyba és főlhúzáván a lábaira a csizmákat, megy be a piacra azzal a tudattal, hogy nemcsak az az okos ember, aki tükörből fészülködik.”

Az árvíztől hullámsírba temetett régi Szeged helyén ez időben már egy évtizedre néző, európai színvonalú palotás város teremődött. De hosszúra nyúlt annak az árnyéka. Sok ezer kisember csak súlyos kamatú államkölcsonnel tudta régi portáján fölemelni új hajlékát. Évtizedekig nyögik, sajogják bajukat a szegedi építető polgárok, aminek a Húvelyk Matyiban állandó szószóló figurája keletkezett Kótsönös Rókus néven:

Tisztótt úr, vögye mög...

Mibe viszi az embört az kőccsön, hogy a fészkes ögye ki, és ehun van ni, az asszony is főmondi mán az lakást, hogy azt se tom, hamarjába ü-e az vagy más valaki, hogy aszondja:

— Öleget veszőttem mán kenddel, vagy gyün kend ki a házbu, vagy én mék ki, mer én nem vekszátatom magam többet az végrehajtótú.

— Mia! Te anyja? — mondok —, te is fájlalod az fejemet.

— Kend fájlali mán az kőccsóne 14 esztendő óta. Erre az papnak se esküdtem. Elválók én kentü, vagy az háztu válik kend...

Nem szótam rá, mer igön nehezen esött. Hát mán ejjis?

Oszt ecczó csak aszondom:

— Hát csak eredj, ha húz az szíved...

— Nem húz a, csak az — kőccsön húz.

— Jó, jó, mondok, neköd könnyü, anyja, hamarább kapsz te másik embört, mint én vövót az házra.

*

Oszt emöntem az fiskális úrhó, aki ebbe tudós, hogy hallja mán, mibe jár az asszony esze.

Hogy aszondja az kőccsön miatt el akar válni, hogy löhet-é a?

A fiskális egy kicsit rázta az fejit. Aszondja:

— Közös szörzemény, a fele az asszonyé.

No, megájj, anyjuk, oszt hazasiettem, oszt aszondom neki:

— No anyjuk, válhatsz mán. Mőhetsz mán.

Csak nézőtt ám nagyot.

— No, mi a? De fönt van kend.

— Fönt ám, mert ha mégy, nem üres kézze mégy...

— Nem-é?

— Nem ám, mer az kőccsön közös szörzemény, az felét evisződ magadda.

Aszondja:

— Akkó inkább maradok.

*

Az újjáépült Szegednek 1907-ig nincs villamosközlekedése. Örök bosszúság és neveltség tárgya a lóvasút.

GYORSASÁG

A lóvasút tegnap egy eddig hihetetlennek látszó problémát fejtett meg. Olyan gyorsan ment, hogy a hátulsó kerekei utolérték az elsőket.

A baleseten okulva, az igazgatóság elhatározta, hogy ezentúl egykerekeű kocsikat alkalmaz. Ezeknél ki van zárva, hogy egyik kerék a másiknak galibát csináljon.

Tervbe van véve még:

1. A rölpülő lóvasút.
2. A kormányozható lóvasút.
3. A lótalán lóvasút.
4. Vasúttalan ló.
5. Vitorlás lóvasút.
6. Lábszánkós lóvasút.
7. Korcsolyás lóvasút.
8. és a menetdíjak felemelése.

Lőrincz, a város cselédje,

mint városi rendőr kiszolgáltatót páriája az utolsó toronyalji őröknek is. Szalad annak a dohánya, söre, levele, piacon való dolgai után. Az örök figura szava hiteles forrásokból bugyog, s mondandója nemcsak a városi rendőrség, de a közigazgatás hitványságaira is hahotát keltő fényt derít. Gyakran csak Mihaszna Andrásoknak, Pokróc Ádámoknak titulálja őket a Matyi, s ez az aranyoskodásnak számító vitriolos tinta nem mindig csak a rendőröket érinti, de a felettük valókat is.

Ehun vagyok-e. Oszt münket ugyan ne taníjjon egy rőndérkapitány se, hogy hogy kő rőndözkönni, mer úk még a ziskolába nyelték a bőtút, mikó münk mán kitanúttuk az régi rőndéri iskolát. Ahogy a zúr az akármit csináhat, csak az parasztot lehet mögfarczinázni, ha nem olyan rőndösen szödi a lábát, ahogy münk parancsojjuk. Az úré, ha mögtapogatjuk, becsukik az embört, oszt az kapitány úr is rőndözze el az fajtáját, aki úr, mink is erőndözzük a paraszt-fajtánkat, mert az tekintetbe járatossak vagyunk.

Aszondom.

Mer akárhogy is parancsoli a kapitány úr, hogy távlítsuk el azt az urat, amik leböcsülte, oszt möglükdöste: nem lehet! Addig van, hogy nem lehet, mert münk azt inkább is tudjuk. Mer ha möglükdöste, lükdösse vissza, oszt ugyan mé? Minket is akárhánzó nyakon vernek az táncchelön, Biri ángyóná, egy liter — két liter jön érte, az is bolond, aki — enem felejtí.

No, ángyikám öszöm a zamatos száját egy fertájkát az idejibü...

Aszondom!

A város közbiztonságának másik nagy intézménye a tanyai kapitányság. Az innenső világig Szeged környékén féltucat létezett belőlük, amik átfogták a város 160 000 holdas földbirtokait, a rajta élő több tízezres földbérlo tanyásokat. A tanyai kapitányság fölért a kiskirálysággal. Az állandó rovat figurája, Katufrék, akárcsak Lőrincz, a Hüvelyk Matyival együtt halt meg.

Katufrek Fekete Géra Pétör tanyai kapitány szavall

Mér?!

Azér mer én mondom. ÉNN!

Mer én vagyok a kapitán ideki.

Mögmontam ténnap is a parasztnak, hogy ezöntül én csinálom az írást ideki, nem a fiskális. Azér tanút a fiam írni. Csinátattam a müt hétön is égy ojan vég-rőndöletöt, hogy négy üdvégy veszekszik rajta, méksé tuggyák kitanáni, mi van benne.

Mer e kő a parasztnak.

Mer azér vagyok én okos embör, mök tanyai kapitán. Monta is ép ténnap, hogy ben jártam a fizettségér a városba, a Zombori nagyságos kapitány úr, hogy akinek az isten hévatalt ád, eszöt is ad hozzá.

Ijenkó, mikó a fizettségöt mökkapom, ék kicsit vigasztalódok azér a sok félszer, ami elfog, mikó estendön magányossan mék haza a pusztán, oszt paraszta tanákok. Mert úgy villog rám mind, mintha apját annyát léöltem vóna.

No mit akar ken?

Hogy aláírjam?

Gyékken máskor.

Most nincs itthon a fijam. Neköm mög írógörce van a kezembe, akár a torony-ajji uraknak. Mer én csak azoktul tanulok mindönt.

Kuss! Né ugassék kend! Mer lánczra tétetöm.

Mer én vagyok ideki a kapitán, bugris!

*

No!

Hát csak úgy, ahogy mögmondtam.

Mikor gyün a kegyelmes geróf úr főnagysága, mikor én hujántok, hogy éjjön, kentök is hujántják, hogy éjjön!

Aki nem hujántya, annak főméretöm a főggyit oszt ha kevesebb hat láncznál, lébontatom rulla a házát.

Mer ezért hozták a toronyajji főnagyságák eszt a törvént.

Ki is tanítottak rulla hamarosan, hogy hogy kő csinálni ideki a tanyákon a lelkesülést.

No, mi kő?

Pakszus?

Ezön a hétön nem dógozunk. Írógörcs van a fijam kezibe.

Most csak lelkesülünk.

Azér kapom a fizettségöt a Zombori nagyságostul.

Hüvelyk Matyi tanítja a közigazgatást is.

VÁROSI KÖZPIPA

— Nagyszabású gazdasági terv. —

Nem mindennapi eszme villant meg állítólag a pénzügyi szenátor agyában.

Kiszámította ugyanis, hogy ha városi hivatalnokok részére egy közös pipát állítanak föl, s ennek élvezetéért fejenkint 10—10 frtot vonnának le a fizetésükből, a városnak ismét ez jelentékeny pénzforrása lenne.

Terve szerint a közpipa egy nagy harang mekkoraságú alkotás lenne s a torony derekában helyeznék el. Szattján vagy kaucsukszárak volnának a falakon át minden hivatalszobába az asztalokig, amelynek sarkán csak ülve és írva lehetne élvezni.

A tűzoltók minden reggel fél mázsa dohányt tennének a pipába és néhány kilogramm paraszt, hogy mikor a hivatalos óra megkezdődik, minden szárnak a vége füstölögjön.

Így aztán a városnak a hivatalnokoktól lehúzendó pénzen kívül az a haszna is meglenne, hogy mindig az íróasztal mellett ülnének a hivatalnokok s ezenkívül néhány kilogramm bagó is maradna a rabok élvezetére.

Az osztrák—magyar hadseregben szolgált katonák örök csemegéjéül találódtak föl az állandó rovatban Eliás Csamangó levelei. Az akkor mindenki által ismert katonai zsargon a mai olvasónak már döcög, s a bennük levő humor is alig felismerhető. Gárdonyi kezevonása, a figurában továbbélő szelleme érződik az év-tizedekig létező figurában.

GEFR. TIT. CORP. ÉLIÁSZ CSAMANGÓ SARZSI LEVELEI

Cattaróbul.

Szeretet szülő apám!

Sőt tudom, hogy az her komám her koplár Mikhael Sajtos kiszabadult az égyesbül osztán borzasztó nagy vigasság vót ez, mer észrevötte, hogy ami dohányja a szakóban maratt, azt az rabsága ideje alatt fölpipáltuk. Ojan haragos vót, hogy azonnal alármot rördöt az regutáknak oszt tudatom, hogy az Max Kohn ijettibe az trózsákat akarta nadrágnak összehajtani, minek utánna sok baraczkot nyomtunk a fejire,

mejhöz hasonló jókat kíván

Her Coplár É. Csamangó.

Ugyan igaz: Továbbá, hogy itt vót az lutris embör az asckóval, no mondok tögyünk rá, osztán rátöttem, aszt mög, mög-mögén rátöttem, asztán mögéntelen rátöttem, így aztán a legénség dohánypénzít elbátorkodtam lutrizni osztán most ha azonnal mássát nem küldj kend, oljan hat hónapi fogdával tisztöl föl az oberst orditör, hogy fene látta mását

mejhöz hasonló jókat kíván

Káplár úr É. Csamangó,

ún. kamerajcsef komándante.

A századforduló táján éledező munkásmozgalom halovány lenyomata Suhajtás Ködvágó sóhajtása az állandó rovatban. A polgári liberális lap, így a Matyi is távol állt a szocialistákkal való szimpatizálástól, de remekül eltalált figurájuk alkalmat adott arra, hogy kétfelé is elmondassák vele vélekedésüket az örökösen zajló, föl-kavart politikai életről.

SUHAJTÁS KÖDVÁGÓ ILLÉS HELYBELI CZUCZILISTA A PIROSLÁBŰ GÓLYAMADÁRBAN.

Ha mindétig a szömpontot keressük, aztat is keresni kéne, hogy ne lássa mög az embőr szöme, amit kíván.

Be kéne takartatni az szömököt... Mondok, hogy ne lássunk annyit...

*

Ha arra is engödelmöt köll kérni, hogy az nép szavallhasson, mondok: mér nem adóztatik mög az kutyaugatást is?

Egy kutya!

*

Ne vögyék ken', Pétör bácsi, három deczit. Vögyék kend inkább féllityit. Az ócsóbb, mer akkó kend mingyá át van alakulva a fogyasztási szövetközetbe...

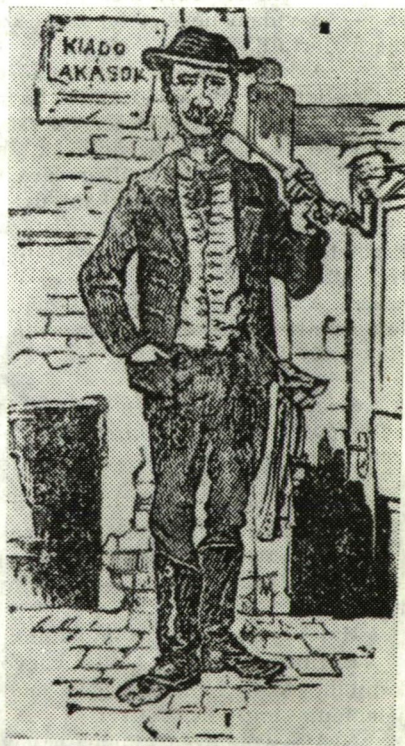
*

Aggyék kend Tóni bácsi még egy fazékkal...

Amikor az egész ország zúg, zajong az ezredforduló ünnepségei között, Szeged demokratikus nagy tunyaságában, ami pénzbe, fáradságba nem kerül, azt kínálja föl a programok közé.

LÓRINC, A VÁROS CSELÉDJE

KÓTSÜNÖS RÓKUS

A MILLENNIUM SZEGEDEN...

A millenáris esztendő szegedi ünnepéleihez már nagyban folynak az előkészületek. A rendező-bizottság megalakulván, testet és télikapátot öltött. Tanácskozásai-ból lassankint bontakozik ki az ünnepek tág programja, amelyből tények gyanánt tudatnak már eddig is a következő határozatok:

- Az ártézi vizes emberek fölvonulása teljes díszben. *[Még nincs vízvezeték!]*
- Az ártézi hordók az ünnepély alkalmából kimosatnak.
- Borbélyok és sörházak habot cserélnek. Testvérisülés és testvéri sülés.
- A Tisza fölkéretik, hogy az ünnepek idejéig maradjon befagyva.
- A gőzhajók a parton közlekednek.
- A bérkocsik nemzeti színre festetnek.
- A bérkocsis-lovak, a kultúra haladásának bizonyítása céljából pápaszemet kapnak. Számozatlan bérkocsik lovai czikkert. A monokli viselése, mint rangon aluli, meghagyatik a ficsuroknak.
- A közigazgatás sovány hivatalnokai záros határidő alatt kötelesek meghízni.
- A cigaretta, mint nem magyaros dolog, elkoboztatik. Aki szivarozni akar, pipáljon.
- A vármőrség haderejét egy monitorral kiegészítik, amely az alsóvárosi nyomáson fog czirkálni.
- A nagy körutat mostani szegletes formájából köralakúra nyesik. A megnyesett házak tulajdonosai kárpótlásul hazafias leiratokat fognak kapni.
- Subahaj Illés közrendőr feketére subizkoltatván, mint a török hódoltság maradványa jár-ke-l városban s föltűnést kelt.
- Az összes esernyők napernyőknek neveztetnek ki.
- A városi jégvermek hóval töltetnek meg s Havasalföldnek nyilvánítatnak.
- A vidám népelet fokozása szempontjából a Zum Soldaten-ben ingyen pálinka mérés tartatik.
- A kölcsönösség kedvéért a kövezett utcákról a kövezet fölszedetik s vele a kövezetlen utcák köveztetnek be.
- A körtöltést Röntgen-féle sugarakkal lefényképezik, hogy hány ürgelyuk van benne. A lyukak be, az ürgék kítőmetnek s mint hódok mutatnak be.
- Szerbia Szeged külvárosává nyilvánítatik.
- Kalucsnik csak sarkantyúval viselhetők.
- A Fölszántottam az aradi temetőt dal éneklése csak azon esetben engedélyezhető, ha hitelesen bizonyítatik, hogy a szántás magyar gyártmányú gőzekével történt.
- A város pallosjoga visszaállítatik. Mind azok, kik nincsenek adóhátralékban, lefejezetnek elrettentő példa gyanánt.
- És fölnégylettenek.

Szigethy Vilmos újságíró és levéltáros éltette a kofaasszony rovatot. Ő is a valóságot csúfolta, karikírozta, de mindig olyan hangvételben, amit Tömörkény nem vett volna a tollára.

SÓTÖRŐ GYÖMBÉR KATA, SZÖGEDI KUFÁASSZONY NYÁJASKODÁSAI.

Öszöm a lelkit Nacscsága! Gyűjjön má közelebb, ha sugok valamit abba ja szép kis fülbe. Mer má annyira jutottunk a szögedi pijacson, hogy nem szabad mán a szögén kufán a vövőre kajátani sé. Oszt illetlen trágár szavakat sé szabad használni!

Hát ugyan minek is minálunk a zijen héjjába való szabálröndölet?

Harmincesztendő s kufa vagyok, de éngöm még ézcző sé büntetött mög a kapitán. Akár mökkérdözheti nacscsága a Lőrincömtül, sosé köllött éngöm fő-jelteni.

Nyájas vótam én mindég a vövőhöz, még akkó is, mikó aszonta, hogy kukaczos a cserősznye, hát csak avval feleltem neki, hogy hát tán azt akari a nacscsága, hogy

sejőmbogár lögyön benne? Jó vóna éhhatosé élliter. Nyőjjön a nacssága orrlíkába ijen kukacsz!

Hát ez trágár szó?

Vagy nyőjjön ki a zóralikán a pijaczi szabálröndölet palagrafusa.

No nézze mán keziccsókolom nacscsága, hát nem akarik mán azt is eltítani, hogy a tarhonyát sáfránnyal fessük mög? Hát mit nem tanálnak mán ki ellenünk, szegény kufák ellen. Mán most a tebbe sé szabad vizet dűteni. Hát akkor mibül keresünk mink annyit, hogy a mi Lórinczüknek lögyön ékkis boritalra valója. Mer a nacscságák mán nem vősznek tőlünk sömmit, ha még drágábban tartjuk a hummit. Mán kufának sé érdemős lönni. Ezelőtt még csak mög löhetött annyit keresni, hogy vöttünk vagy húsz lánc földet mög égy kis házat. De jutott sejőmkendőre, mög ruhára is. Most mán nem tudok annyit keresni, hogy azt a kétszázforintos aranygyűrűt avval a szép gyémántal mögvőhessem az ékszerész úrtul. Szomorú üdők ezök nacscsága!

SÓTÖRŐ GYÖMBÉR KATA

SUHAJTÁS KÖDVÁGÓ ILLÉS
HELYBELI CZUCZILISTA

Ugyancsak Szigethy a megteremtője a családi élet intimitásait kifecsegő Böske szobalány alakjának.

Na, hát kíváncsi vagyok, hogy mikép vági ki magát a mi nacscságánk a bajbul. Hónap mán hazagyün a zúr is a fürdőrüül, aztán betegön tanája a nacscságát. Mán pedig a doktor úr csak elmongya a zúrnak, hogy mijen betegsége van a nacscságának? Oda vót a havi búcsún egész nap, aztán úgy tudom, hogy újabb üsmeretségöt is kötött égy úrral. Aztán máma nagyon beteg is lött.

En is beteg vagyok, mer én is a havi búcsún vótam, aztán mer ojan rossz a küvezet a Szetháromság-uccán, hát fére léptem, még most is fáj tüle a combom. De én jobban birom, maj csak kiheveröm. Hanem a nacscsága az gyöngébb is, mög nagyon is fél a zurátul, mer az ám szigorú embör is, és nem löhet a falnak vezetni!

Ebből baj lössz! Mögláttya, ifjú. Ha csaknem segít a csudatövő Mária, vagy a Májerné. [Bábaasszony.]

*

No ne izéjjon, ifjú!

Maga mindig röndetlenkődik. Ide figyeljon. A héten meggyütt a főhadnagy úr a szabacscságáru és másnap este mán elgyütt a nacscságáhon vizitlibe. Hozott égy szép prémes téli boát, hogy majd mikor a télen együtt korcsolyáznak, mög ne hüjjon. Éppen a tükör előtt próbálgatta a nacscsága, hogy jól áll-é, mikor belépet a zúr. Na gondolhatja, micsoda patália lett ebbül. Persze megin én húztam ki a nacscsagát a bajbul, aszontam, hogy neköm hozta a főhadnagy úr, a nacscsága csak fölpróbáli, hogy jól állna-e neki. A zúr elhitte, oszt így az enyém lött a boa is, meg adott a főhadnagy úr két pöngő tringeltöt. Aszonta okos, ügyes szobalán vagyok. — No mit kapkod? Nyughasson. Vagy talán maga is akar égy boát venni, ifjú?

A Matyi a saját nyomdája munkáját is kicsúfolja:

APRÓHIRDETÉSEK

(Mikor a tördelőszerkesztő alszik.)

Egy 400 □-öl területű, tisztességes jó főzni tudó nő, szőlőoltvány teleppel együtt szabadkézből eladó.

Részletfizetésre kapható mérték után a legdivatosabb 45 éves erdőőr, ki huzamosabb ideig volt női ruha.

Használt bútorokhoz egy vegytisztító festő-segéd, tanuló leánynak felvételik okleveles gépész mellé fűtőnek.

Élővirág elárusítónőnek ajánlkozik egy fehér hajú 75 éves kath. kisasszony koporsó-raktárba.

Csinos sallangos egyfogató lószerszám egy magányos úr részére jutányos áron eladó. 100 oszt. ért. forintot adok jutalomdíj fejében annak, ki egy csendes természetű magán hivatalnokot meg ment a feleségétől.

Egy vő anyósa részére alkalmas lakást keres a vágóhid közelébe.

A legapróbb rovatok is teli vannak javító szándékú szellemi csanalassággal. Ilyenek a Szegedi átkok.

- A szegedi gázgyár világosítsa meg az elmémet!
- Találjon rád a Csillagban a börtönvizsgáló bizottság!
- A börtön szabója igazítsa rád a legszebb ruhád!
- A bécsi hadvezetőség szabályozza hazafias érzelmeidet!
- Legyen lakásod a szegedi menhelyen!
- Mielőbb látogassák meg sírodat tisztelőid!
- Húzzák meg tiszteletedre Szeged összes harangjait!

A Matyi életképességét a világháború tette igazán próbára. A keserves időkben a háborús évek még szörnyűsebbeket hoztak. Nem csak állta a katonai cenzorok, háborús főispánok, hadikormányok rendeleteinek súlyát, idegtépő terhét, de kilom-bosodott, virágba borult a súlyok alatt, s bátor hangon protestált minden nyomorúság ellen. Szinte akkor éri el legmagasabb színvonalát.

AZ ORSZÁG KÖLTSÉGVETÉSE 1916-RA.

Hogy kellemesen lepjem meg az olvasót e héten megkímélem a Matyit eredeti harctéri fölvételeimtől. Inkább a nagyszerű békéről beszélek, mely komoly laptársaink szavahihető véleménye szerint föl fogja virágoztatni a hazát. Ennek bizony-

ságául ide mellékelem az 1916. év állami költségvetést, amint azt Teleszky ma éjszaka megálmodja a Semmeringen.

I. Hadügy.

Az 500 főből álló hadsereg eltartása	1,000 000 K
a vezérkari főnök fizetése, (aki gazdag ember létére ezen összeget is jótékony célra fordítja)	600 K
Lőpor egész évre	3 K 10 f
400 ágyú átöntése hatvan Tisza-szoborrá	60 000 K
Egy millió puska átalakítása légycsapóvá	1,000 000 K
Lőkészlet az iskolai ifjúság számára és pedig:	
lapda	100 000 K
hólapda	50 000 K
2000 új rendszerű ágyúra, mely csak fúrásból és gyújtólyukból áll, érc nélkül	20 K
Rendkívüli szükséglet	
Tűzijáték Szent István napján (Tűzértségi gyakorlattal)	10 000 K
Háborúselőkészület bélyeg a békekötési okmányra	1 K

II. Közművelődésügy

A szegedi orsz. kukorica pattogási szakiskolára (évi segély)	83 K 40 f
1000 néptanító sorsának javítására	6,000 000 K
25 drámai díj (4000 K.-val.)	10 000 K
Államsegély a népszellem számára, hogy új népdalokat teremtsen	80 000 K
Vízvezeték Kölnből a magyar disznóhizlaló telepekre, nevezetesen a rókusi aklokba is 1. részlet	600 000 K
Államsegély a rokkantoknak, akik le akarják magukat festetni a magyar festészet fellendítésére	1,000 000 K
Jutalmak, oly hazafiak számára, akik könyveket vesznek (per. könyv 100 K)	2,000 000 K
Pályadíjak lírai versekre (a magyar líra megmentése végett)	100 000 K
Tűzelőszér ugyanezek elégetésére (a józtlés megmentése végett)	2 000 K
Szalonna-bánya nyitása a debreceni bérceken	500 000 K
Kereskedelmi könyvek arany metszettel való ellátására, a hazai kereskedelem fényének emelése végett	1,000 000 K
Bokréták és koszorúk a szegedi színházi szépségverseny győztesének	40 000 K

MIKOR LESZ VÉGE A HÁBORÚNAK?

Míg a sasból gágogó lúd válik.
Míg a tigris el kezd kávé inni
Amíg a pápa nem húz rámás csizmát,
Amelyen csengő pengő sarkantyú van, —
Addig — addig — addig nem lesz vége.

Míg a csiga király-díjat nem nyer
A hőzentrágerből krinolin nem lesz
A kalaposinas a muszka cárból
S még az se a hosszú Nikolájból, —
Addig — addig — addig nem lesz vége

Míg a tengert ki nem kanalazzák
A Vezuvból pipát nem csinálnak,
A Szaharából veteményes kertet
A hadikiflit a szép holdvilágból,
Addig — addig — addig nem lesz vége

Olasz királyt míg be nem választják
 Tudósnak a Dugonicsok közzé
 S nem rekesztik bé a mérnökséget
 Vízdíj fejében a víztoronyba,
 Addig — addig — addig nem lesz vége

Mondanám még, mondanám tovább is,
 Mert rím nélkül verset írni könnyű,
 S hátravannak a hentesek is még,
 De félek, hogy ezért is megvernek, —
 E szép dálnak legyen inkább vége.

id. Hüvelyk Matyi

Tömörkény meghalt 51 éves korában, s a 29 évig élt Matyit és szellemét magával vitte a sírba. Móra másfél évtizedig Csipke és sok más álnéven dolgozója volt az élclapnak, s tán tovább éltethette volna a sajtóorgánumot. Amennyire ismerjük életének minden napját, tudjuk, nem sok vonzalmat érzett hozzá, elsősorban talán azért, mert más szellemi testre szabott ruhákban, figurákban kellett volna járjon, gondolkozzon. És Tömörkény halálával rá is új terhek nehezedtek. Akkor már főszerkesztője a Naplónak, s az egész kultúrpalota gondja az ő asztalára került. 1917-ben a háború is, amiben nem sokat bíztak, utolsó véres vergődését vívta. A rég várt háborúvég és a közeledő forradalom szele már ott járkált körülöttünk. A Károlyi-kormány idején Móra exponált személyiség, a háromnapos proli diki rövid a kibontakozáshoz, a francia megszállás eltart 1920-ig, az utána következő Horthy-terror, mely Mórát elüldözi a főszerkesztői székből, nem kedvez az élclap életben tartásának. Mint haláláig szellemes ember, később nem él olyan körülmények között, hogy vicclapot szerkesszen.

Szeged humora azért nem halt meg, csak a sajtóorgánuma.

A ma? Külön nagy fejezetbe kívánczna a róla szóló tudalmunk.

